

Érzékeny játék, vagy érzékenyítő játék, a dráma magyaros kifejezése az ütő-törő színigazgatók színlapjain; ezeket a darabokat különösen a német irodalomból ültették át. (V. ö. dráma.)

Érző tehetségeink. Az érzés általában közvetlen szemlélete saját lélekállapotunknak; vagyis a lélek öntudatos hangulata (kedélyállapota), melyet az ismeret és akarat tárgyilagossal működéseikkel idéznek elő; az ismeret és akarat által előidézett állapot meghatározása, vajjon kellemes-e az, vagy kellemetlen; előmozdítja-e a lélekéletet vagy gátolja? Viszont az érzés a lélek tevékenységének központját képezi, melyen az ismeretnek és akaratnak át kell szűrődnie, hogy bizonyos bensőséget, melegséget kapjon. Az érzés mindig egy körben mozog, melynek két ellentétes pontját a kellemes és kellemetlen képezi; de ez ellentétek különböző fokok szerint közeledhetnek egymáshoz egy közös pontig, hol a közöny érzetében találkoznak. Ami a lélek természetes tevékenységét előmozdítja: kellemes, ami azt gátolja: kellemetlen érzést idéz elő. Az érzések egymástól fokozat és minőség szerint különböznek. Fokozatra nézve: a legyöngébb érzések, melyek alig jutnak el az öntudatig, sejtelmeknek, az élénkebb érzések indulatoknak neveztetnek. Ez utóbbiak ismét a benyomások ereje, ujdonsága, a lélek természetes élénksége, s főképp a képzelet különfélesége szerint sokfélék. Az indulatnak, nevezetesen a kellemesnek mérsékelt foka az összes életműködésre ébresztőleg hat és különösen emeli az akaratot. Azonban az indulat felcsigázott foka megzavarja a lélekélet egyensúlyát, az érzés, ha a lélek összes tevékenysége benne összpontosul, meggátolja a többi tehetségek működését. Az ily felfokozott indulat a testi élet szervezetének összhangját is megzavarhatja, annyira, hogy hosszabb ideig tartván, halált idéz elő. A fontosabb indulatok a következők: a kedv és vidámság. Kedvnek neveztetik minden élénkebb kellemes érzés. A vidámság oly hangulata a léleknek, mely annak földvilágát eszközli; a testen az arc vidorsága, ragyogó tekintet, mosoly s a tagok élénk mozgékonyasága által nyer kifejezést. Ez indulat erősebb kifejezése gyönyörig, vérig, vad-mámorig fokozódha-

tik. A szomorúság élénkebb, kellemetlen érzés, mely fokozva bubánattá fajul. Ugy jelentkezik, mint a lélek elsötétülése, levertsége és testileg is megfelelő jelenségei vannak; u. m. sötét, zavaros tekintet és arc, elsápadás, sírás, a fej és kar lecsüngése stb. A remény és félelem olyan érzés, melyeket jövővidám vagy szomorú események idéznek elő és így rokonok az örömmel és szomorúsággal. A remény sóvárgássá fokozódik, aszerint, minél inkább elhárulnak az akadályok a várt esemény elől. Az aggodalom a félelem sejtelme, melynek tárgya még határozatlan. A gyötrelmet és ijedtséget a félelem fokozatai. Gyötrelmet érzünk, midőn a félelmet okozó esemény folytonosan közeledik; ijedtséget, midőn az váratlanul, hirtelen érkezik. Testileg mind a kettő a szomorúság fokozott jelenségeiben áll elő. Az ijedtségnek, mely legmagasabb fokán írtózáttá emelkedik, legtöbbször visszahatása (reakciója) is gyorsan jelentkezik; amennyiben ott, hol az élet, vagy valami legdrágább tulajdon van veszélyeztetve, rendkívüli gyors erőt fejt ki, a vész elől menekülni, vagy rendkívül erély, a vést legyőzni. A bosszúság és harag, oly indulatok, melyek akkor támadnak, ha a lélek tevékenységének gátjai önokozta, vagy igazságtalan forrásból látszanak eredni. A bosszúság, mely inkább apróságokra vonatkozik, szenvedőleges állapot és testileg komorságban jelentkezik; de a harag cselekvő természetű, felkelti az akaratot és a bosszúban keres megnyugvást. Testileg a vér erős hullámzásában, fenyegető tekintet és mozdulatokban nyer kifejezést. A bosszú már az akarat nyilvánulása, tehát szenvedély. Az érzés különféle variációit a színészek jól kell ismernie, mert számtalan esetben kell azokat színpadra vinnie. (Paulay Ede.)

Erzsébet-téri (német) színház (Pesten). A színház helyén 1787-ben még elpusztult temető volt. Az 1810-es években e helyet »Uj piac«-nak hívták. Az 50-es években a »Noththeater« emelkedett itt.

Erzsébetvárosi színészet. A városban 1853. okt. havában Pozsonyi Alajos színigazgató társulata járt első ízben.

Esik a darab, — színészi kiszólás; oly darabra mondják, amely egy ideig do-